

Tóth Zoltán József

Egyes észrevételek az Alaptörvény értelmezéséhez

Comments to the Interpretation of the Basic Law

Összefoglalás

A magyar Alkotmánybíróság alkotmánymagyarázó gyakorlata az úgynevezett „láthatatlan alkotmány” elvein alapul 1989 óta. A láthatatlan alkotmány elve jelenti a korábbi történeti „íratlan” alkotmány örökségének tagadását, de ugyanakkor a kommunista alkotmány törvényes (legitim) alkotmányként való elfogadását; jelenti a hatályos alkotmány szövege megváltoztatásának hatalmát az Alkotmánybíróság által; jelenti a kettős mérce alkalmazásának elfogadását, korlátlan monetarizmus engedését; továbbá az Alkotmánybíróság által követett „értéksemleges” filozófiát. Ez a relativizmus és az antagonizmus filozófiája. Az új magyar Alaptörvény a természetjogi alapokon nyugszik. A törvényhozó hatalom kinyilatkoztatta, hogy a kommunista alkotmány törvénytelen. A Magyar Országgyűlés kifejezte szándékát arra, hogy a modern jogállam keretein belül megte-

DR. TÓTH ZOLTÁN JÓZSEF, PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egyetem, címzetes egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem (drtoth.z.j@t-online.hu). A tanulmány 2013 márciusában íródott, mely tisztelgés Szabó József alkotmányjogász professzor (1909–1992) emléke előtt. Az AB 648/2013. (V.21.) határozatában megerősítette az Alaptörvény negyedik módosításának érvényességét.

remti a törvényes/legitim kapcsolatot, a jogfolytonosságot az íratlan, történeti alkotmány, valamint az Alaptörvény között. Az Alaptörvény védi a nemzeti vagyont. Sajnálatosan az Alkotmánybíróság inkább a láthatatlan alkotmány elveit és a korábbi alkotmány (1949/1989–2012) elveit követi, mint az Alaptörvény meghatározásait. Ez konfrontációhoz vezetett az Alkotmánybíróság és az alkotmányozó hatalom között. Az Országgyűlés az Alaptörvény negyedik módosításában (2013. március 25.) kinyilatkoztatta és megerősítette álláspontját az Alaptörvénnyel kapcsolatban.

Summary

Since 1989 the Hungarian Constitutional Court's practice in interpreting the constitution has been based on the principles of the so called "Invisible Constitution", which means denial of the heritage of the former Hungarian "unwritten" historical constitution, but the simultaneous approval of the communist constitution as legitimate; the Constitutional Court's power to change the text of the valid constitution; occasionally turning a blind eye to double standards; allowing unbridled monetarism and the Constitutional Court's philosophy of "neutralism", actually representing relativism and antagonisms. The new Hungarian Basic Law has been based on natural law (*lex naturalis*). Legislators declared the communist constitution illegitimate. Hungarian Parliament expressed its intention to re-establish legitimate connection between the unwritten, historical constitution and the Basic Law within the framework of a modern constitutional state. The Basic Law protects national wealth. Unfortunately, the Constitutional Court has still been following the principles of the "Invisible Constitution" and the former constitution (1949/1989–2012) rather than the definitions set in the Basic Law. This has led to conflict between the Constitutional Court and the constituent power. Parliament has declared and strengthened its point of view concerning the Basic Law on the fourth amendment of the Basic Law (25 March 2013).

Az Országgyűlés 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el *Magyarország Alaptörvényét*, amely felváltotta az 1949. évi XX. törvényt. Az államfő ünnepélyes keretek között, április 25-én, húsvéthétfőn írta alá és hirdette ki. Április 25. az Alaptörvény kihirdetésének emlékére *az Alaptörvény*

napja. Az Alaptörvény és az annak részét képező Magyarország Alaptörvényének Átmeneti rendelkezések 2012. január 1-jével lépett hatályba. Az Alkotmánybíróság a 45/2012. (XII. 29.) határozatával gyakorlatilag megsemmisítette a „Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései a kommunista diktatúrából a demokráciába való átmenetről”¹ alkotmányos szintű jogszabályt.

A törvényhozó hatalom 2013. március 11-én *Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása* (2013. március 25.) elfogadásával az Alaptörvény részévé emelte az Átmeneti rendelkezések AB által megsemmisített egyes rendelkezéseit,² továbbá az Alaptörvény

hatálybalépését követő, a törvényhozó szándékától eltérő alkotmánybírói alkotmányértelmezések kiküszöbölésére az Alaptörvényt új rendelkezésekkel egészítette ki. Ugyanakkor hatályon kívül helyezte az Alaptörvény hatálybalépése előtt hozott alkotmánybírósági határozatokat.³

**Az Alaptörvény szerint a
megszállás és a kommunista
diktatúra jogrendje,
bár alkotmányos, mégis
törvénytelen.**

ELŐZMÉNYEK

2012. január 1-jén lépett hatályba Magyarország Alaptörvénye. Ez a jogszabály hosszú, sokszor hiábavalónak látszó küzdelem eredménye. Nem csupán az elmúlt két hosszú évtizedé, hanem valójában az 1944. március 19. óta tartó közjogi abszurd állapot megszüntetéséhez vezető alkotmányos lépés. Magyarországot 1944 márciusában megszállták, amely megszállás 1991-ig tartott. Az Alaptörvény szerint a megszállás és a kommunista diktatúra jogrendje, bár alkotmányos, mégis törvénytelen.⁴ Deák Ferenc foglalta össze az osztrák megszállás alatt a magyar történeti alkotmány egyik esszenciáját: törvénytelenségre jogot nem lehet alapítani. Mit jelent ez? Ha diktatúra van, akkor a kisebbségi önkény, ha idegen katonaság van az országban, akkor egyértelműen idegen érdek uralkodik Magyarország polgárai felett, ami elfogadhatatlan. Így az általuk kialakított „alkotmányos” rend is éppúgy tűrhetetlen, elfogadhatatlan, hiszen kisebbségi és idegen érdekeket szolgál az ország és polgárai hátrányára, miután a nemzet hatalma, szuverenitása nem érvényesülhet. Helyre kell állítani tehát a jogfolytonosságot, azaz a törvényes, legitim alkotmányos

rendet, mely a nemzet, a nép által szabadon elfogadott, a közakarat szerinti alkotmányos rend. Utat kell engedni végre a népszuverenitásnak.

A rendszerváltás egyik racionális és filozófiai alapja az volt, hogy nem érvényesülhetett a népszuverenitás, azaz nem jöhetett létre demokrácia. Ennek oka a diktatúra és a megszállás. Az 1949. évi XX. törvényt, azaz a kommunista diktatúra alkotmányát a modern jogállamiság elvárásainak megfelelően módosító 1989. évi XXXI. törvényt még a diktatúra Országgyűlése fogadta el. Az új politikai rendszer alkotmányát később sem a szabadon választott országgyűlés, sem népszavazás nem erősítette meg. Így állt elő az a modern demokráciákban kirívó eset, a „fából vaskarika”, hogy a népszuverenitás demokratikus alkotmányának elfogadásához sem 1989-ben, sem utána, egészen 2011-ig nem kérdezték meg a nép véleményét. Deák Ferenc és az őt megelőző és követő magyar jogászok, közéleti személyek után is meglehetne kérdezni: lehet-e törvénytelen ségre jogot alapítani?

Az Alaptörvény szerint a rend helyreállítása az 1990-es szabad választásokkal kezdődött,⁵ de az egész folyamat valahogy sántított, utat tévesztett, a „szekere kátyúba ragadt”. De mi vezetett ide, a demokratikus jogállamiság elengedhetetlen követelményét figyelembe nem vevő megalapozatlan kezdést követően, annak ellenére, hogy a diktatúra 1949-es alkotmányát 1989–90-ben úgy módosították, hogy teljes mértékben megfelelt a modern jogállamiság összes kritériumának?

A MAGYAR ALKOTMÁNYFEJLŐDÉSRŐL

Az előbbi kérdésre adható válaszhoz a magyar alkotmánytörténet ismerete, annak megítélése is alapvetően fontos. Nagyon fontos szempont, hogy az 1949/89-es Alkotmány és az Alaptörvény is másképp értékeli az alkotmányjogi múltat, és másképp viszonyul az 1944/49 előtti rendszerek alkotmányjogi örökségéhez.

Magyarországnak – ha eltekintünk a Tanácsköztársaság „alkotmányától” – formailag 1949-ig *történeti alkotmánya* volt, amely jogszabályokból és szokásjogból állt. A magyar történeti alkotmány kezdetének a hagyomány a vérszerződést tekintette, de pl. része volt az *Aranybulla* (1222), amely korlátozta a királyi hatalmat, megállapította a közösség egyes köreibe tartozók személyes szabadságának tartalmát, korlátozva a király gazdasági hatalmát is. A történeti alkotmány szokásjogot Werbőczy

István gyűjtötte össze és rendszerezte a *Hármaskönyvben* (első kiadás: 1517), de a Magyar Királyságban nem, csak az Erdélyi Fejedelemségben vált törvénné. A *Hármaskönyvben* összefoglalt Szent Korona-tan a történeti alkotmány alapelveinek késői 19. századi elnevezése.

A Szent Korona az állam szimbóluma volt, és a hatalomgyakorlás közjogi természetét jelentette a tradicionális jogrendben (1848-ig), és az 1848-as törvények alapján a modern jogrendben is 1867 után. Ez volt minden jognak és a hatalommegosztás rendszerének, azaz a törvényes hatalom forrása. A Szent Korona a legmagasabb rendű törvényességet fejezte ki, valamint azt, hogy Magyarország csak alkotmányosan kormányozható. Ezért a magyar történeti hagyományban a Szent Korona-tan az angolszász „rule of law” (törvények uralma), valamint a német „Rechtsstaat” (jogállam) jelentőségével és hatásával bír.⁶

A Szent Korona-tan szerint a szuverenitás forrása a Szent Korona (iurisdiction, vel ditio Sacrae Regni Coronae), a király és a nemzet hatalma korlátozott, csak együtt gyakorolható. A hatalom elsődleges gyakorlója a nemzet (a korona tagjai: membrum Sacrae Regni Coronae), amely a koronázással vonja be a hatalomba az uralkodót (caput Sacrae Regni Coronae, a tagok „feje” a király). A nemesi címet viszont a király adományozta. A nemzet (a nemesség /populus, natio hungarica/, majd 1848-tól az összes országlakos, állampolgár, azaz a politikai magyar nemzet) a megkoronázott királlyal organikus egységet alkotott. Ezt az egységet a Szent Korona fejezi ki (totum corpus Sacrae Regni Coronae). A király és a nemzet együttesen gyakorolt hatalma is korlátozott a Szent Korona irányában. Korlátozza a természetjog (így a jogok és kötelezettségek egyensúlya), valamint a Szent Korona tulajdonjoga (peculium, bona Sacrae Regni Coronae), így az elidegeníthetetlen koronajavak, valamint a további forgalomképtelen dolgok köre (pl. az ősiség – aviticitas 1848-ig), amely anyagi biztonságot is nyújtott az országnak és az országlakosoknak. A Szent Korona tulajdonjoga az állami-közösségi vagyon meghatározott körére vonatkozó fogalomképtelenséget jelentette.⁷

A központi (királyi) hatalmat az önkormányzatiságra alapozott megosztott hatalom rendszere korlátozta. A központi királyi hatalom legfontosabb korlátja a király koronázási esküje, és ellensúlya a különböző önkormányzatok rendszere, valamint az országgyűlés és az általa választott nádor, 1848-tól a miniszterelnök.

Önkényuralom esetén megszakad a törvényes hatalom, a jogfolytonosság. A Szent Korona-tan nem ismeri el törvényes rendszernek, hanem törvénytelennek (illegitim) az erőszakosan megszerzett hatalom, valamint az egyeduralom rendszerét, valamint idegen katonai megszálló hatalom által létrehozott rendszereket, amely sérti a Szent Korona főhatalmát (*ius Sacrae Regni Coronae*), amelyből a vitathatatlan jogok származnak, és a korlátozott királyi, központi hatalom rendszere. Így törvénytelenek a királyi abszolutista (pl. 1780–90), forradalmi puccs (pl. 1918–19), valamint idegen katonai megszálló hatalom (pl. 1849–1867, illetve ennek analógiájaként az 1944-től kezdődő idegen katonai megszállás) által létrehozott rendszerek. Ezekben az esetekben megszakad a jogfolytonosság, a törvényes hatalom. (Törvénytelenségre nem lehet jogot alapítani.)

A jogfolytonosság helyreállítása törvénytelen rendszerből újból törvényes rendszer megalkotását jelenti, a Szent Korona-tan alapelvei szerint (anyagi jogfolytonosság), ahol a Szent Koronáé a főhatalom, és a nemzet a hatalom elsődleges gyakorlója, az alkotmányos intézmények által (alaki jogfolytonosság).⁸

A történeti hagyományt, így a Szent Korona-tant nyilván kevesen ismerik. Az elmúlt hét évtizedben a tudományosságban letagadták, le hazudták, illetve az elmúlt két évtizedben az oktatásban finoman megkerülték. Ezt segítette, hogy már a „múltat végképp eltörölni” korszak elején totálisan megsemmisítették annak a négy vagy öt tudós- és közéleti generációnak munkáját, örökségét, amely a legalább ezeréves hagyományt, és Werbőczy alapján a 19. század reformkorától az 1940-es évek közepéig a magyar alkotmányosság és jogtörténet tudományosságát jelentették.⁹

Maga Eckhart Ferenc is elismeri alapmunkájában, hogy az akkor modernnek számító (1941), de már az 1950-es évektől kikopó fejlődés paradigma (azaz vannak fejlett és fejletlen államok, és azok a fejlettek, ahol a meghatározott korszakban a monetáris viszonyok minél inkább uralkodnak) szempontjai alapján is a magyar történeti alkotmány, hagyomány, a Szent Korona-tan Európa egyedülálló közjogi, közéleti öröksége.¹⁰

Az 1848. évi márciusi törvények szerint a népképviselői parlament és a király együtt gyakorolják a törvényhozó hatalmat a történeti alkotmány jogkiterjesztő hagyománya alapján 1944-ig. A Tanácsköztársaság

(1919) terrorra alapozott törvénytelen diktatúrája törvénybe iktatta az első kartális alkotmányt. A két világháború közötti rendszer (1920. évi I. törvény) nem rendelkezett az államformáról, így a történeti alkotmány jogfolytonossági elve alapján az ország államformája ismét királyság lett, a trón betöltése nélkül. A szovjet megszállás 1946. évi I. törvénye a köztársaság kikiáltásáról szóló alkotmányos alaptörvény volt. A törvény preambuluma – a magyar törvényalkotásban először – kifejezte az emberi jogok tiszteletben tartásának követelményét. Magyarország államformája köztársaság lett, kormányzati formája parlamentáris köztársaság. A törvényhozók az alkotmányos változást nem a múlttal való szakításként, hanem a hagyományra alapozott fejlődés kiteljesedéseként értelmezték.¹¹

1949-ben született meg az 1949. évi XX. törvény, a második kommunista és kartális alkotmány, amely az 1936-os szovjet alkotmányt tekintette alapnak. Kifejezte a történeti magyar állam közjogával és szimbolikájával való teljes szakítás politikai és jogalkotói célját. Az 1949-es alkotmány jogi és politikai előzményének az 1919-es törvénytelen alkotmányt tekintette. Az alkotmány deklaratív funkciói kerültek előtérbe, hiányoztak azonban belőle a polgárok jogai érvényesüléséhez szükséges jogi biztosítékok.

Az 1989. évi I. törvény az alkotmánymódosításról előírta az alkotmánybíráskodás bevezetését. (Sorra születtek az alapjogokat szabályozó törvények: az egyesülési szabadságról, a gyülekezési jog szabadságáról, a sztrájkról, a népszavazásról.) Az 1989. évi XXXI. törvény formailag alkotmánymódosító törvény, amely az 1949. évi XX. törvény szerkezetét követve állapította meg a Magyar Köztársaság Alkotmányát. Az alkotmányt ideiglenesként fogadták el, és az idegen katonai megszállás és a diktatúra rendszerével tartotta az (alaki) jogfolytonosságot. Az 1989–90-ben megalapozott rendszer az 1946–49-ben kialakítottat fogadta el elődjének, és nem a történeti magyar állam alkotmányos rendszereit. A paktumok által kialakított és a diktatúra utolsó országgyűlése által elfogadott alkotmányt a helyreállított népszuverenitás alapján sem országgyűlés, sem népszavazás nem erősítette meg 2010-ig. Magát az alkotmányt is ideiglenesnek nevezte. Így – fából vaskarika – a népszuverenitás rendszere nem nyert elfogadást a nép által. Az így kialakult „legitimációs” és „demokratikus deficit” megkívánta a helyreállt népszuverenitás alapján történő teljes körű alkotmányozást. Paradox

módon: hasonlóan az 1918-as és 1946-os alkotmányos helyzethez, a népszuverenitás által valójában éppen ezért most sem lett elfogadva maga az államforma sem. Talán nem véletlen, hogy 1990 után 22 évet kellett várni, hogy demokratikus úton új alkotmányt fogadjon el az Országgyűlés. Azt gondolom, hogy ettől az 1989-es négyigenes népszavazás (hogyan válasszuk a köz-

**...22 évet kellett várni,
hogy demokratikus úton
új alkotmányt fogadjon el
az Országgyűlés.**

társasági elnököt) bizonytalan eredménye rettenthette el a politika és az alkotmányozás urait. (Az 1990-et követő évtizedekben többször is felmerült az új alkotmány megalkotásának igénye, alkotmány-előkészítő bizottság

is alakult, de politikai konszenzus e kérdésben nem mutatkozott.) A korábbi rendszerrel fenntartott jogfolytonosságból következően az ideiglenes alkotmány és az alkotmánybíróági gyakorlat, valamint a jogalkalmazás nem tekintette semmisnek a diktatúra „alkotmányos” következményeit. Elfogadta, azaz törvényesnek ismerte el pl. az államosítást, a megindult privatizációt, az államadósságot és az állam által elkövetett bűncselekmények elévülését.

Ezért, bár tartalmát tekintve az ideiglenes alkotmány teljes alkotmányrevízió: parlamentáris kormányformát határozott meg, biztosította a jogállamiságot, a polgári és politikai jogokat, mégis az ideiglenes alkotmányos rend az állam és az állampolgárok kifosztásához vezetett. Az alkotmány preambuluma utal arra, hogy az átalakulás állapotában lévő társadalom számára kíván alkotmányos kereteket teremteni. A következmények tekintetében javaslok Jelenczki István *Háború a nemzet ellen* című filmjének megnézését és átgondolását. A jogállamiság formális keretei között olyan alkotmányos rend alakult ki az elmúlt két évtizedben, hogy jogszabályi keretek között, megfelelő alkotmányértelmezéssel kisegítve, lehetővé vált az ország és az állampolgárok korlátok nélküli kifosztása. A privatizációt, az eladásítást és a kifosztó gazdaságpolitikát véghezvivő politikusok, az államigazgatás vezetői, az alkotmányos keretek engedte jogszabályok között végezték ez irányú többnyire jogszabálykövető, legális tevékenységüket. Ha valahol a saját jogszabályaikat mégis áthágták, akkor a kapcsolatrendszer mindig tudta, mit kell tenni a különböző hatalmi ágakban és szervezeteknél.

Erre a több mint húsz évre, az azelőtti évtizedek összes szomorú örökségére mondott nemet az ország túlnyomó többsége 2010-ben, amikor egy kivételével csak olyan pártokat juttatott be az Országgyűlésbe, amelyek a korábbihoz képest gyökeresen változtatni akartak, vagy legalábbis ezt ígérték. A kormányzó párt kétharmada ennek a nemzeti ellenállásnak köszönhetően alkotta meg és fogadta el az új Alaptörvényt, hiszen minden változtatás itt kezdődik. Tévedés azt hinni, hogy az alkotmány: az intézmények és eljárások, a jogok és köteleességek önmagukért vannak. Nem, az alkotmánynak mindig célja van, és kereteket ad a célhoz. Ezért minden gyökeres átalakítás, mindig és mindenhol a történelemben, az alkotmányos rend megváltoztatásával, átalakításával kezdődik. Jelen korunkban a jogállamiság, így az emberi jogok keretei között. (A 2010-es választást követően megalakult kormány „szabadságharcát” is a jog eszközeivel védi, ezzel is folytatja a több száz éves közjogi hagyományt.)

Magyarország új Alaptörvényét az Országgyűlés 2011. április 25-én fogadta el, és 2012. január elsején lépett hatályba. Az Alaptörvény az ezeréves törvényes (legitim) jogfejlődés hagyományát kívánja követni (az Alaptörvény elnevezés is erre utal). Az Alaptörvény ezért kartális jellegű, de magán viseli a történeti alkotmány jegyeit is (sarkalatos törvények rendszere, a történeti alkotmány vívmányainak beemelése a jogrendbe stb.). Az Alaptörvény hatálybalépése előtt az Országgyűlés „Magyarország első, a jogállam követelményei szerint elfogadott Alaptörvényének érvényesülésének érdekében” fogadta el a „Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései (2011. december 31.) a kommunista diktatúrából a demokráciába való átmenetről” törvényt. A jogi norma a magyar Alaptörvény első módosítása (2012. június 18.) alapján is az Alaptörvény részét képezi. A szabályozás címe az 1944-től 1990-ig tartó törvénytelen helyzet, majd az azt követő, 2012-ig tartó provizórikus, ideiglenes alkotmányos helyzet lezárásának célját fejezi ki. Az Átmeneti rendelkezések eredeti célja többek között meghatározni, hogy az 1990-től tartó átmeneti alkotmányos időszak lezárásaként mit tekint törvénytelennek az 1944/45 és 1990 közötti időszakból.

Az Alkotmánybíróság a 45/2012. (XII. 29.) határozatával megsemmisítette a „Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései a kommunista diktatúrából a demokráciába való átmenetről” alkotmányos szintű jogszabály csaknem egészét. Azon részét is, amelynek célja

volt „a kommunisták uralma alatt elkövetett bűnök és azok elkövetői megnevezése, elítélése és a tettesek lehetőség szerinti jogi felelősségre vonása, a kommunista rendszer vezetői felelősségének hangsúlyossá tétele; másfelől e bűnök elszenvedőinek biztosított elégtétel megadása”.

Az Országgyűlés az Alaptörvény 4. módosításával 2013. március 11-én a megsemmisített rendelkezést az Alaptörvény részévé, azaz ismételten az alkotmányos szintű szabályozás részévé tette.

MAGYARORSZÁG ALAPTÖRVÉNYE, SZERKEZETE, BELSŐ FELÉPÍTÉSE

Az Alaptörvény modern történelmünkben – ebben is követve a történeti alkotmány hagyományát – egyetemes jelentőségűt alkotott. Úgy vélem, sikeresen ötvözi a modern jogállamiság követelményeit a magyar történelmi közjog hagyományával. Ha valaki elolvassa a törvény indoklását, nem lehet kétsége a jogalkotó ez irányú szándéka felől. Maga az „Alaptörvény” elnevezés is azt üzeni, hogy most szakítunk a diktatúra és a posztdiktatúra két évtizedének ideiglenes alkotmányával és alkotmányosságával, és ezt az új törvényt a történeti alkotmány törvényei és szokásai közé helyezzük el. A törvényalkotó történetihagyomány-tiszteletét fejezi ki az is, hogy az Alaptörvény nem tisztán kartális jellegű. Nem egy alkotmányos szintű jogszabályban kívánja összefoglalni az ország alkotmányát, hanem ennek céljából átmeneti rendelkezéseket alkotott, továbbá a sarkalatos törvények rendszerével inkább egy vegyes (nem is történeti, és nem is kartális) rendszert vezet be.¹²

Az Alaptörvény megalkotásáról és módosításáról az Országgyűlés az összes képviselő kétharmados többségével dönt. Az Alaptörvényt a jelen lévő képviselők kétharmados többségével elfogadott sarkalatos törvények egészítik ki, amelyek az Alaptörvényben meghatározott egyes területek alkotmányos szintű szabályozását rendezik törvényi szinten. A sarkalatos törvény is törvény, de a törvények elfogadásához elég a jelen lévő képviselők többségének döntése.

Az Alapvetés R) cikkelye alapján:

- (1) Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.
- (2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.
- (3) Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.

Az Alapvetés S) cikk (2) bekezdése szerint:

(2) Alaptörvény elfogadásához vagy az Alaptörvény módosításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

Az Alapvetés T) cikk (4) bekezdés alapján:

(4) A sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

A törvényhozó szándéka a törvényes jogrend, azaz a jogfolytonosság helyreállítása. Az Alaptörvény szerint *a Szent Korona „megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát”*. Mit is jelent ez? Hogy azok az alkotmányok törvényesek, amelyek elismerik a Szent Koronát mint közjogi szereplőt. Ettől nem kell megijedni, hiszen ez azt jelenti, hogy az emberi hatalom nem korlátlan, vannak korlátai. Melyek ezek? A morál és az örök értékek, valamint az, hogy a közvagyon és az állampolgárok megélhetésének feltételei nem lehetnek korlátlan prédái kevesek önérdekének. Ez utóbbit védte korábban a korona tulajdona, amely nem volt forgalomképes, tehát nem lehet privatizálni és jelzálogként felajánlani. Az előbbi: a szent jelenléte. Korunkban ez az jelenti, hogy az emberi hatalom korlátja és annak garanciái: a megosztott és ellenőrzött hatalom; hogy a (szabadság)jogokat nem lehet tetszőlegesen magyarázni, átértelmezni, hanem a józan ész és a lelkiismeret alkalmazását előzetesen feltételező örök, állandó tartalmú szabályok (természetjog). Ezen belül a jogok és kötelezettségek aránya, azaz igazságra, a felelősségre, a gondoskodásra törekvés és a nemzeti vagyon védelme. Összességében az állam, a nemzet és az állampolgár védelme.

Az Alaptörvény rendelkező Alapvetések rész R) cikk (3) bekezdés alapján: „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és a történeti alkotmányunk vívmányaival kell összhangban értelmezni.” A történeti alkotmányunk legnagyobb vívmánya, a Szent Korona-tan alapján, a legmagasabb rendű alkotmányosság és törvényesség, ősi hagyományokra alapozva a középkor óta. A történeti alkotmány Magyarországot és népét nagyhatalmi dicsőségünk és legnagyobb morultabb helyzeteinkben is megvédte.

A jogfolytonosság helyreállításának célját erősíti a kommunista rendszer törvénytelennek minősítése az Alaptörvényben, valamint eredetileg a „Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései a kommunista diktatúrából a demokráciába való átmenetről” (!) jogszabály, illetve

az Alaptörvény negyedik módosítása konkretizálja a törvénytelenségből fakadó elévülhetetlenség következményeit.

Az ne tévesszen meg senkit, hogy az Alaptörvény a Záró rendelkezésekben visszahivatkozik az 1949-es alkotmányra. Mind ez a szabály, mind a negyedik módosítás vonatkozó rendelkezései, hasonlóan az 1867-es és az 1920-as jogfolytonosság helyreállításának jogi háttéréhez, most is a megelőző törvénytelen, vagy törvényességében megkérdőjelezhető, ideiglenes rendszerek jogszabályi háttére biztosítja az átmenetet és a jogbiztonságot. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az új alkotmányos rend elfogadja az előzőt, és annak a folytatása.

Az Alaptörvény része, a modern jogállamiság legmodernebb követelménye az EU emberi jogi chartája alapján írt Szabadság és felelősség rész. A szabadság mellett a felelősség hangsúlyozása, a magzatra kiterjedő élet védelme, az örök emberi erények, mint a hazaszeretet, a család, a házasság, gyermekáldás, a munka, a becsület, a gondoskodás, tisztesség, a közösség örökségének óvása, továbbá az igazság mint alkotmányozási értelmezési és jogalkotási, jogértelmezési keret szakít az elmúlt 70 év erkölcsi relativizmusával, és ebben is követi a magyar történeti közjog nemes hagyományait.

Az Alaptörvény megnyitja a konkrét lehetőséget a közvagyon védelmére, valamint a monetáris hatalom korlátozására, ennek részeként az eladósítás megállítására. (A monetáris hatalom azt jelenti röviden, hogy nincs gazdaság és költségvetés magánbanki hitelek nélkül, ahol is a bank az állam és az állampolgárok eladósításával korlátlan egyeduralomra tör.) Hasonló törekvésekről először az Aranybullában (1222) olvashatunk.

Az Alaptörvény hat részből áll. Ezek a következők: a Nemzeti hitvallás, Alapvetés, Szabadság és felelősség, Az állam, A különleges jogrend. Az Alaptörvényt a Záró rendelkezés rész (a negyedik módosítás után: Záró és vegyes rendelkezések) zárja le. Az Alaptörvény a magyar himnusz első sorával kezdődik: „Isten, áldd meg a magyart”, és a „Legyen béke, szabadság és egyetértés” óhajával végződik.

A NEMZETI HITVALLÁS

A Nemzeti hitvallás magyarázója, irányadója és alapérték-katalógusa is az Alaptörvénynek, valamint lehetséges magyarázatának.

Isten, áldd meg a magyart! Nemzeti himnuszunk első soránál aligha lehetne méltóbb kezdete Magyarország Alaptörvényének, amely az ország első egységes, demokratikus, írott alaptörvényeként illeszkedik a magyar történeti alkotmány, a törvényes alkotmányosság ezeréves történetébe.

A *Nemzeti hitvallás első része* a magyarság és a velünk együtt élő nemzetiségek egységét, valamint a közösség önazonosságát és összetartozását szolgáló és erősítő értékeket sorolja fel. Ezek: a magyar állam, amely Szent István óta

a keresztény Európa része; az ország megmaradásáért, szabadságáért, függetlenségéért őseink által folytatott küzdelem; Európa megmaradásához és értékeihez való hozzájárulás; a kereszténység nemzetmegtartó szerepe, más vallások tolerálása; a magyar emberek szellemi alkotásai; a magyarság szellemi és lelki egysége; a nemzetiségek megbecsülése; a magyar nyelv, kultúra, a Kárpát-medence értékeinek megóvása; felelősség az utódokért, a szellemi és természeti erőforrások gondos használata és védelme; a más népek szabadságának, kultúrájának tisztelete és a velük való együttműködésre való törekvés.

A Nemzeti hitvallás *második részében* a természetjogi alapokon nyugvó állam- és közösség szemlélet pilléreit sorolja fel. Így: az emberi lét alapja az emberi méltóság; az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki; a közösség, az együttélés feltétele: a család, a nemzet, a hűség, a hit és a szeretet, valamint a becsület, amelynek alapja a munka, az emberi szellem teljesítménye, továbbá a szolidaritás az elesettekkel és a szegényekkel. A nemzet és a család mint közösség érték és értéktörő. Megfogalmazódik a közjó, mint az állam célja és alapja: a polgárok és az állam közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az igazság és a szabadság kiteljesítése. Továbbá: népuralom csak ott van, ahol az állam szolgálja a polgárait.

A Nemzeti hitvallás *harmadik része* az Alaptörvényt a történeti állam és a történeti alkotmány részeként, folytatójaként látja: „Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét. Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások

**A nemzet és a család
mint közösség érték és
értéktörő.**

miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és kommunista diktatúrák uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését. Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért nyilvánítjuk érvénytelenségét. Egyetértünk az első szabad Országgyűlés képviselőivel, akik első határozatukban kimondták, hogy mai szabadságunk az 1956-os forradalmunkból sarjadt ki. Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elveszített állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodiktól, az első szabadon választott népképviselői megalakulásától számítjuk. Ezt a napot tekintjük hazánk új demokráciája és alkotmányos rendje kezdetének.”

Az 1949-es alkotmány érvénytelensége, azaz semmissége felveti azt a kérdést is, hogy miként viszonyuljunk annak alkotmányos következményeihez.¹³ Az Átmeneti rendelkezések, majd az Alaptörvény negyedik módosítása megerősítik a kommunista bűncselekmények elévülhetetlenségét, és annak büntethetetlenségének okát az 1949-es alkotmány 1989 utáni jogfolytonosságában látja, amellyel az Átmeneti rendelkezések alapján szakítunk.

Az Alaptörvény indokolása alapján¹⁴ az 1949. évi XX. törvény, amely 2012. január 1-jétől érvénytelen, Magyarország történelmének egyik legsötétebb korszakában született, célja a szovjet mintájú kommunista diktatúra államszervezetének és az alapvető emberi és politikai jogoktól való megfosztásnak alkotmányban való rögzítése volt. 1989-ben ugyan ez a „sztálini alkotmány” olyan módosításra került, amelynek eredményeképpen egy, a demokratikus követelményeknek megfelelő alkotmány jött létre, de a rendszerváltó alkotmányozók maguk is átmenetinek tekintették a megjelölésében még mindig a Rákosi-korszakot idéző alkotmányt. Ők is jól tudták, hogy a demokratikus Magyarország egységes alkotmányának megalkotására sem az utolsó pártállami parlamentnek, sem a Nemzeti Kerekasztalnak nincs megfelelő legitimitása.

Így fenntartotta a kommunista rendszerrel a jogfolytonosságot, és azt így utólag (bár politikailag szakított vele) alkotmányjogilag törvényesnek elismerte. Ez nemcsak azt jelentette, hogy annak alkotmányos következményeit vitathatatlaná, megváltoztathatatlaná tette, hanem ezzel együtt a tisztességet és annak igényét sem fogadta el az alkotmányos élet, a közösség és a gazdaság nélkülözhetetlen feltételévé. Ezt fejezte ki

többek között az alkotmánybíróági munka egyik vezérfonalát jelentő „értékmentes, neutrális jogállamiság” koncepciója.

Az 1949. évi XX. törvény több fogyatékoságban is szenvedett. Szerkezete elavult alkotmányjogi szemléletet tükrözött, egyes részei, rendelkezései egyenetlenek, értelmezési nehézségeket is felvetettek. Alkalmazásához az Alkotmánybíróság gyakori értelmezésére volt szükség. Az Országgyűlés célja az Alaptörvény elfogadásával az összefogás, az egymásra találás alapidokumentumának megalkotása volt, amelyet a nemzet szerethet, amelyet magáénak érez, és amely a legfontosabb értékeit képes megvédeni. Az Alaptörvény szerkezete megfelel egy modern, demokratikus, jogállami normáknak megfelelő alaptörvénytől elvárható követelménynek, és egyben értékrendet is kifejez.

A Nemzeti hitvallás *negyedik része* kifejezi, hogy az Alaptörvény – a jogfolytonosságot helyreállító és fenntartó – szerződés a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. A törvényalkotó bízik abban, hogy megfelelő keretét adja annak, hogy segítségével a jövő generációk „ismét naggyá teszik Magyarországot”.

Ezek után az Alaptörvény elleni támadások miatt nem kell meglepődni, hiszen annak szellemisége lázadás domináns globális lét- és világértelmező doktrínák ellen. Most már mindenki számára világossá kellett, hogy váljon, hogy a most kialakuló európai rend meghatározó iránya jelenleg nem más, mint annak biztosítása, hogy pénzügyi és gazdasági monopolkoncentrációk maguk számára korlátlan profitot biztosítsanak, a költségeket pedig a halálra ítélt nemzetállamoknak és polgáraiknak kell viselni. Ezért az értékek, a történeti nemzetet védő jogi intézmények, a vagyont, a nemzetet és az ember méltóságát valóban védő alkotmányjogi szándékok nemcsak akadályt, hanem lázadást is jelentenek a kialakuló rend ellen.

Ennek a rendnek is megvan a megfelelő filozófiai-jogfilozófiai szellemi háttere. Ez a jakobinista eredetű, és a Paul Johnson¹⁵ által is megalapozottan bolseviknek nevezhető frankfurti iskola szerint nemcsak az értékeket kell tagadni, hanem a szavak eredeti tartalmát is, hogy a világot a „haladó” filozófusok által ismert nyelvvel lehessen csak elbeszél-
ni. A jogban ez a relativizmust jelenti, vagyis hogy a (szabadság-)jogok konkrét tartalmának magyarázata ne az örök elvek, értékek és a hagyomány, a józan ész alapján történjen, hanem csak a „beavatott”, „felvilágosult” filozófus, bíró értelmezése elfogadott. Ez viszont változtatható,

hiszen az alap nem az emberi megmaradás örök (isteni) elvei, hanem az emberi ész, amely relatív, hiszen nem tökéletes, abszolút. Ennek iránya és célja viszont az, hogy a hatalmi monopóliumot megszerzők elvárásai alapján alakuljon az állam- és jogrend, ahol még az erkölcs se legyen változtathatatlan támpont. Ezt a rendszert a korlátlan centralizmussal lehet és kell megvalósítani, amelynek ellensége minden hagyomány, nemzeti öntudat és a saját – keresztény – hagyományait (is) követő nemzetállam. A frankfurti iskola így sokak szerint (lásd pl. Molnár Tamás filozófus és az angolszász konzervatív alkotmányszemlélet stb.) Európa és később az Egyesült Államok megrontója, elpusztítója.¹⁶

AZ IDEIGLENES ALKOTMÁNY, VALAMINT AZ ÁLAPTÖRVÉNY
ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI ÉRTELMEZÉSE, A KÉT ALKOTMÁNY
ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI ÉRTELMEZÉSÉNEK KAPCSOLATA,
„JOGFOLYTONOSSÁGA”

Az Alkotmány rendelkezéseinek értelmezése az Alkotmánybíróság hatásköre. Az Alaptörvény és az Átmeneti rendelkezések hatálybalépése óta a népszuverenitást megtestesítő törvényhozó (az Országgyűlés) és az Alkotmánybíróság eltérő alkotmányértelmezési felfogása számos AB határozat indoklásában szembetűnő. Annak ellenére, hogy az Alaptörvény maga is számos korábbi AB határozatot, elvet az alkotmányos szabályozás részévé tett. Például a „szükségességi-arányossági” teszt, a köztársasági elnök kinevezési és kitüntetésadományozó jogköre, a házasság fogalmának és védelmének megerősített védelme stb. része lett az új Alaptörvénynek.

Az Alaptörvény hatálybalépését követően egyértelművé vált, hogy az Alkotmánybíróság nem követi azt az – egyébként az atlanti demokráciákban és a modern jogállamiság alapvető feltételeként elfogadott – alapelvet, hogy tiszteli és alkalmazkodik a népszuverenitást megtestesítő alkotmányozó, törvényhozó hatalomhoz, hanem fölérendeli magát. Nem vesz tudomást az új Alaptörvényről, a törvényhozó szándékáról, hanem azt a korábbi hatályos, de törvényességében vitatható alkotmányhoz és az azt értelmező korábbi alkotmánybírósági gyakorlathoz méri. Ebből előreláthatóan várható volt a konfliktusos helyzet kialakulása.

1990-től az Alkotmánybíróság alkotmányértelmezésének meghatározó elvi alapja az ún. láthatatlan alkotmány, és ennek részeként a sem-

leges, értékmentes jogállamiság. A láthatatlan alkotmány koncepciója nem ismeri el a történeti alkotmányt és annak hagyományát. Sőt, az Alkotmánybíróság a hatályos alkotmány rendelkezéseit is az általa elfogadott jogfilozófiai elvek alapján értelmezett norma értéktartalmával, kiterjesztő módon magyarázza. Például a 23/1990. (X. 31.), a halálbüntetés eltörléséről szóló AB határozathoz írt párhuzamos vélemény, valamint a „négyigenes” 1989-es népszavazás nyomán kiterjesztően megállapítja, hogy népszavazásra bocsátott kérdés nem foglalhat magában alkotmánymódosítást. Vagyis Európában szinte példátlan módon, Magyarországon alkotmányos kérdésekről ezek után nem lehet népszavazást tartani.¹⁷

A hatályos alkotmány szövegét és a törvényhozó szándékát negligáló álláspont következményének drámai példája az Alkotmánybíróság 45/2012. (XII. 29.) határozata, amely megsemmisítette a „Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései a kommunista diktatúrából a demokráciába való átmenetről” jogszabály túlnyomó részét, amelyet a törvényhozó Országgyűlés alkotmányos szintű jogszabályként alkotott meg.

Az Alkotmánybíróság ezzel a döntéssel újraértelmezi a hatalommegosztás rendszerét. Annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény és az Alkotmánybíróságról szóló törvény alapján nem alkothatja és nem változtathatja meg az Alkotmányt. E határozat szerint azonban, ha a népszuverenitás alkotmányozó akarata az Alkotmánybíróság számára vitatható, akkor önmagát felhatalmazva az Alkotmánybíróság maga is jogosult alkotmányozni.¹⁸ Megjegyzem, hogy ezzel a döntésével az AB a törvényhozónak azt a szándékát sem vette figyelembe, illetve tisztelte, hogy nem kívánt minden szabályozást a kartális alkotmányozás logikáját követve egy alkotmányszintű jogszabályban elfogadni. Továbbá, nemcsak a történeti alkotmány korában alkalmazott bíróság általi szokásjog-értelmező és -alakító gyakorlatot, de még a több mint kétezer éves római jogi örökséget sem vette figyelembe, miszerint a „praetor ius facere non potest” (praetor jogot nem alkothat, csak magyaráz). Erre legfeljebb a császárnak lett később joga.

Ez azt jelenti, hogy az Alkotmánybíróság folytatta az előző korszaknak a láthatatlan alkotmányra alapozott jogfilozófiai álláspontját, amely szerint a hatályos alkotmány írott szabálya nem köti az alkotmánybírókat. Egy arkhonokrácia¹⁹ létrejöttének szemtanúi vagyunk, amely a

sérthetetlenség és a felelőtlenség védőköpenyébe burkolózva magát a népszuverenitás fölé helyezi.

A Nemzeti hitvallás, valamint az Alaptörvény R) cikke nem csupán lehetővé teszi, hanem irányelvként szabályozza azt is, hogy az Alaptörvény értelmezése során a bírói szervek hivatkozhatnak a történeti alkotmány vívmányaira. A jogállamiság jövőbeni értelmezésének sarokpontja, hogy miként viszonyul, illetve viszonyulhat az AB a korábbi alkotmányértelmezési gyakorlatához, az Alaptörvény tükrében.

Az Alkotmánybíróság megalakulása óta az általa értelmezett láthatatlan alkotmány keretei között, esetenként kiterjesztő jellegű alkotmányfejlesztő, -magyarázó tevékenységet töltött be,²⁰ miközben az 1946/49-es alkotmányt törvényesnek tartva az 1944 előtti történelmi alkotmányt és jogrendet nem ismerte el.

Az Alaptörvény történelemszemlélete ugyanakkor ettől eltérő, más. Igazodik a történeti magyar állam alkotmányos rendszereinek jogfelfogásához, amikor meghatározza, hogy a jogrendszer alapja az Alaptörvényen túl a Nemzeti hitvallás, valamint a történeti alkotmány vívmányai.

A történeti alkotmány vívmányainak értelmezési beemelése az Alaptörvénybe folyamatos szakmai vitákat eredményez. A jogállamiság alapvető igényéből következően ugyanakkor elvárható, hogy Alkotmánybíróság a kötelező alkotmányjogi szabályozást figyelmen kívül nem hagyhatja, és a történeti alkotmány értelmezésének három koncepcióját követheti.

Az AB tehát a történeti alkotmány vívmányait értelmező korlátozott koncepciót követve magyarázhatja úgy, mint a közjogi kultúra része. Ebben az esetben a történeti alkotmány kevésbé tekinthető a jogforrások és az önálló jogi megoldások katalógusaként. A másik koncepció alapján a történeti alkotmányt a tételes jogi bővítés iránymutatójaként is lehet tekinteni.²¹ (Mind a modern-polgári korszak kúriai joggyakorlatát, mind a közjogi irodalmat és szabályozást. Az előbbire a bírói kezdeményezés egyedi normakontroll-eljárás mellett az AB új jogköre, az egyedi ügyekben hozott bírói döntés Alaptörvénybe ütközésének vizsgálata is lehetőséget nyújt). Felmerült annak a lehetősége is, hogy a történeti alkotmány nem más, mint a láthatatlan alkotmány²², ami azt jelentené, hogy az Alaptörvény jogszemlélete és értékszemlélete nem változott a provizórikus alkotmányhoz képest. Ezt cáfolja a törvényhozó szándéka, továbbá e szemlélet elfogadásával

az Alaptörvényt az AB-nak szelektív módon kellene értelmeznie. Nézetem szerint az AB-nak a történeti alkotmányt a közjogi kultúra részeként és a tételes jogi bővítés iránymutatójaként kell tekintenie. Ezt fejezi ki a Nemzeti hitvallás azon tétele, amely szerint „Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését”.

Az Alkotmánybíróság már hozott olyan határozatot, amelyben hivatkozik a történeti alkotmány vívmányaira. A bírák nyugdíjazása ügyében hozott 33/2012.

(VII. 17.) AB határozat indoklásában a testület megállapította, hogy a bírói függetlenség és az

ebből eredő elmozdíthatatlanság elve nemcsak az Alaptörvény szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik. Így mindenkire kötelezőek, és az Alaptörvény más szabályai lehetséges tartalmának feltárásakor alkalmazni kell. „Amikor tehát az Alaptörvény mintegy ablakot nyit közjogunk történeti dimenziójára, ráirányítja a figyelmet azokra az intézménytörténeti előzményekre, amelyek nélkül mai közjogi viszonyaink és általában jogi kultúránk gyökér nélküliek lennének. Az Alkotmánybíróság felelőssége ebben a helyzetben mondhatni történelmi: a konkrét ügyek vizsgálatakor kötelezően be kell emelnie kritikai horizontjába a jogi intézménytörténet releváns forrásait.”²³

Ugyanakkor az AB e határozat indoklásában kinyilvánította, hogy az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése nem önmagában a történeti alkotmányt, hanem annak vívmányainak jelentőségét hangsúlyozza.²⁴ Ezzel az AB elválasztotta a történeti alkotmány vívmányait a történeti alkotmány egészétől, amely véleményem szerint ellentétes a törvényhozó akaratával, amely a történeti alkotmány egészét tekinti mérvadónak, hiszen nélküle a vívmányokat sem lehet értelmezni.²⁵ A történeti alkotmányból, annak közjogi értelmezéséből kiszakított egyes példák éppenséggel a történeti alkotmánnyal ellentétes tetszőleges értelmezésre adnak lehetőséget. Ez pedig inkább a láthatatlan alkotmány koncepciója, és nem a történeti alkotmánnyal megteremtendő összhang szemlélete.

**...a bírói függetlenség
és az ebből eredő
elmozdíthatatlanság elve
nemcsak az Alaptörvény
szabálya...**

Az AB ezzel együtt felhatalmazta magát arra is, hogy kizárólagosan jogosult annak megállapítására, hogy mi tartozik a történeti alkotmányból a vívmányok közé az Alaptörvény alapján. Az ezzel foglalkozó jogtudomány és törvényhozói szándék tulajdonképpen felesleges is. Az Alkotmánybíróság magának vindikálja azt, amit legalábbis a törvényhozóval, illetve az 1944-es megszállásig, majd 1990 után a kérdéssel foglalkozó legalább öt generáció jogtudósának, az ország közjogi életének meghatározó közéleti személyiségei álláspontjával kellene egyeztetnie, illetve azt figyelembe venni. A történeti alkotmány (alaki) értelmezésének ugyanakkor maga az Alaptörvény is szab korlátokat, hiszen pl. mind az államforma, mind a parlamentáris, kancellária típusú rendszer az alkotmányos szabályozás része. (Mind az előző, mind az utóbbi megváltoztatását az Alaptörvény módosítása teheti csak lehetővé.) Ugyanakkor az Alaptörvény maga ad egy alkotmánytörténeti értékelést, amely szemléletének köteleznie kellene az Alkotmánybíróságot álláspontjainak kialakításakor.

Az 1989 után azt az arkhonokrácia jellegéből fakadó tudatos tendenciát is felismerhetjük, hogy az AB kizárólag magának vindikálja az alkotmány és jogfilozófiai értelmezés kizárólagos monopóliumát is. Ennek következtében elvárja, hogy ennek a filozófiájához a jogszabályalkotó, így törvényhozó, továbbá a Kúria és a Legfőbb Ügyészség, valamint a közigazgatás jogalkalmazása feltétlenül alkalmazkodjon.

Az Alaptörvény alkotmánybíróági értelmezésénél ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy az 1989–90-es alkotmánymódosítás kereteit az ideológiamentes, formális jogállamiság szerint működő államszervezet kiépítése, valamint egy értéksemleges alapjogi katalógus határozta meg.²⁶

Az AB volt az a szerv, amely az alkotmány és az alkotmányban foglalt alapjogok értékét, a fennálló feltételek következményeként individuális, relativista, esetenként agnosztikus értékrendjét meghatározta,²⁷ a korábbi korszak tulajdonjogi és büntetőjogi aktusainak törvényesként való elismerése mellett.

Ezzel szemben a legfontosabb értékeket az Alaptörvénybe foglalva az Országgyűlés meghatározta.²⁸ Az Alaptörvény a korábbiakhoz képest, követve a természetjogi felfogást, az embert nem mint egyént (individuum) határozza meg, hanem személyként (persona), aki értelmi, lelki képességeit a közösségben tudja kiteljesíteni, felelősséget vállalva saját

tetteiért és a közösségért. (Ezeket az értékeket hangsúlyozza a Nemzeti hitvallás, az alapjogokat felsoroló rész címe is: Szabadság és felelősség, valamint e részben a magzati élet védelmét kiemelő II. cikk, a családon belüli kölcsönös gondoskodásról szóló XVI. cikk, továbbá az Alapvetés részben a személyi felelősségről szóló „O” cikk stb.) Ennek feltétele a jó és a rossz, valamint az igazság elismerése és felismerése, mint az emberi szabadság korlátja. Az ember hivatását és jogait a közösségben tudja kiteljesíteni, a haza, a hagyomány, a nemzet, a család és más értékek alkotó védelmével, az emberi erényekre alapozva, mint a munka, a tisztesség, a becsület, szeretet stb.²⁹

Az Alkotmánybíróság ezzel szemben, követve a korábbi jogfilozófiai álláspontját, 43/2012. (XII. 20.) AB határozatával megsemmisítette³⁰ a családok védelmében hozott, a házasságra vonatkozó sarkalatos törvény egyes rendelkezéseit. Ezzel kinyilvánította, hogy értékszemlélete eltér a törvényhozótól, amely az Alaptörvénnyel koherens szabályt kívánt létrehozni a saját értékszemlélete alapján. Az AB ebben a határozatában is kinyilvánította, hogy saját értékvilágától nem kíván eltérni, ha kell, a törvényhozó akaratát sem veszi figyelembe. A törvényhozó az Alaptörvény negyedik módosításában az L. cikk 1. bekezdésében egyértelműsítette alkotmányosérték-álláspontját a család fogalmának az AB által immár vitathatatlan meghatározásakor.³¹

Az AB alkotmányértelmezési koncepciójának keretét, az alkotmányos szabályozás korlátain belül, megszabja a 22/2012. (V. 11.) AB határozat.³² Ez alapján az AB „az újabb ügyekben felhasználhatja azokat az érveket, amelyeket az Alaptörvény hatálybalépése előtt hozott korábbi határozata... tartalmazott, feltéve, hogy az Alaptörvény konkrét – az előző Alkotmányban foglaltakkal azonos vagy hasonló tartalmú – rendelkezése és értelmezési szabályai alapján ez lehetséges”. A határozat indokolása tehát lehetővé tenné az 1990 utáni alkotmányértelmezés jogi kultúrájának, valamint a történeti alkotmány közjogi és a magánjogi hagyományának akár tételes jogi együttes alkalmazását, ami a jogbiztonságot segítené, erősítené. Az esetleges ellentmondások feloldása az AB feladat- és hatásköre lenne, valamint felelőssége is.

A mérleg nyelve azonban nem a kompromisszum, hanem a konfrontáció felé mozdult el. Ki az erősebb, a népszuverenitás vagy az arkhonokrácia? Ki az erősebb, a liberális destrukció filozófiáját követő egyes

nemzetközi, uniós szervezetek és a magántőke, vagy a megmaradásért küzdelmet folytatók?

Az Alkotmánybíróság 2012 januárja óta látható módon követte a láthatatlan alkotmány koncepcióján alapuló alkotmányértelmezést. Ennek alapja, hogy magát a népszuverenitást megtestesítő törvényhozó fölé emeli. Eltérhet, sőt felülírhatja, kihúzhat a hatályos alkotmány szövegéből is. Az Alaptörvényt akár a korábbi, a kommunista alkotmánnyal jogfolytonos ideiglenes alkotmány alapján magyarázhatja. Ennek része volt korábban az is, hogy egyes kényes kérdésekkel tetszőlegesen nem foglalkozott. Így az 1995-ös jegybanki törvénnyel kapcsolatos, függetlenségének és a népszuverenitás viszonyának vizsgálatát kezdeményező utólagos normakontrollra 2012 januárjáig nem sikerült választ adnia, pedig olyan személyek jegyezték, akik közül egy ma az MNB felügyelőbizottságának tagja. Még egy példa: a 2008-as IMF-hitel nyomán egy volt alkotmánybíró által is jegyzett utólagos normakontroll azt kérte, hogy az AB értelmezze a nemzeti, állami, illetve közvagyon fogalmát és védelmének alkotmányjogi szabályozását. Erre sem sikerült határozatot hozni. Így az AB közvetlenül hozzájárult az ellenőrizhetetlen monetáris spekulációval, valamint a korlátlan eladósítással történő kifosztáshoz. A láthatatlan alkotmány része a kettős mérce is, amelyet a kárpótlási igények megalapozásáról hozott döntésében határozott meg, a 15/1993. (III. 12.) AB határozatban az AB elnökének indoklásával.³³

A történeti alkotmány értelmezésének kizárólagos jogát is monopolizálja a 2012-ben hozott döntése nyomán, akár az azt értelmező korabeli jogtudomány negligálásával is. Ez a történeti alkotmány újabb módon történő elvetése. Bár mindenképpen pozitív, hogy legalább nem vetette el teljesen a törvényhozó szándékát.

Relativista értékszemléletet követett továbbra is a törvényhozó értékalapú szemléletével szemben. Korábbi, 2011-ben publikált tanulmányomban felhívtam arra a figyelmet, hogy az Alkotmánybíróságnak óriási a feladata és felelőssége, hogy az elmúlt évtizedek jogrendje és az új alkotmánykonceptió között az összhangot, a jogbiztonság megteremtését elősegítse, de ez nem valósítható meg, sőt óriási konfliktusokat okoz, ha az AB nem követi az alkotmányozó akaratát, és a korábbi alkotmány és annak értelmezése alapján jár el a továbbiakban is.³⁴

Ez a szemlélet éppen annak a szemléletnek a hagyománya, amely ellen évszázadokon keresztül küzdöttek a Habsburgok korában a magyar

államférfiak, jogászaink. Akkor az aulikus álláspont az volt, hogy a jogok kizárólagos adója és magyarázója az uralkodói felségjogból következően az uralkodó és annak tanácsadói. Ezzel szemben a Szent Korona szuverenitására alapozott álláspont az volt, hogy ez törvénytelenység, önkény, mert a jog és annak magyarázata nem a sérthetlenség védelmébe burkolózó kizárólagos uralkodói jog, hanem a nemzet és a király együttes joga, a nemzet elsődlegességével.

Nyilvánvaló az is, hogy a törvényhozónak is bizonyos önmérsékletet kell tanúsítania, amely a második és a harmadik alaptörvény módosításánál felmerülhet, de az Alaptörvényt és annak céljait meg kell védenie.

A törvényhozó ezt az ellentmondást az Alaptörvény negyedik módosításával oldja fel, amikor is hatályon kívül helyezi az Alkotmánybírósnak az Alaptörvény hatálybalépése előtti határozatait (Alaptörvény 5. pontja), valamint az Alaptörvény rendelkezéseit csak eljárási követelményeknek való nem megfelelés esetén lehet eljárási és nem tartalmi szempontból felülvizsgálnia az Alkotmánybírósnak.³⁵

Megjegyzem, a 2012. január 1. előtti alkotmánybírószági határozatok hatályon kívül helyezése egyértelművé teszi, hogy a jogalkotó el kíván térni az 1949-es rendszerrel jogfolytonosságot vállaló 2012-ig ideiglenes alkotmányos rendet alakító alkotmánybírószági értelmezés elveitől, és az Alaptörvény által meghatározott értelmezési kereteket kívánja a jogállamiság alapjaivá tenni. Remélhetően az Alkotmánybírószág elfogadja a korábbi hetven év jog- és államszemléletével történő eltérés népszuverenitásból fakadó szándékát. Elfogadja azt a státust is, amely az alkotmányértelmező bíróság normális helye a jogállamiság hatalommegosztáson alapuló alkotmányos rendszereiben.

Az Alaptörvény lehetővé tenné az 1945 után radikálisan megszakított, felszámolt közjogi (így alkotmányjogi, közigazgatási, jogtörténeti) hagyományát, az ország és a nemzet függetlenségét és jogait védő hagyomány újbóli beemelését a közjog értelmezésébe, alakításába, és alapjait nyújtja egy új társadalmi kiegyezésnek, a jogállamiság keretei között létrejövő nemzeti demokráciának.³⁶

Ez tisztelgés és elismerés is annak a reformkortól a megszállásokig legalább négy nemzedék jogalkotói, jogdogmatikai munkájának, amely a korábbi sok évszázad jogalkotó, jogalkalmazó és rendszerező őseinek hagyományára alapozta jogalakító, -fejlesztő, a szabadságot óvó és álmalakító, állam megtartó hivatását.

J E G Y Z E T E K

- ¹ 45/2012. (XII. 29.) AB határozat Magyarország átmeneti rendelkezései egyes cikkeinek alaptörvény-ellenességéről és megsemmisítéséről.
- ² *Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása*. 3. cikk, amely alapján az Alaptörvény Alapvetés része „U” cikkel egészül ki. Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása, 2013. március 25. Hatálybalépése: 2013. április 1. Magyar Közlöny, 49. szám, 2013.
- ³ 19. cikk: „Az Alaptörvény 5. pontja helyébe az alábbi rendelkezés lép: 5. Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik. E rendelkezések nem érintik az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.” Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása, 2013. március 25.
- ⁴ „Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítjuk érvénytelenségét.” Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti hitvallás.
- ⁵ „Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elvesztett állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodiktól, az első szabadon választott népképviselő megalakulásától számítjuk.” Nemzeti hitvallás. (Megjegyzem, ahogy 1849 után felszámolták a magyar államiságot 1861-ig, úgy az 1946-os köztársasági közjogi szabályozás ideje alatt a magyar állam nem rendelkezett nemzetközi jogalanyisággal sem, egészen az 1947-es párizsi békéig és annak magyarországi hatálybalépéséig. Már csak ezért sem beszélhetünk egyik esetben sem törvényes, legitim rendről.)
- ⁶ Zétényi Zsolt: *A Szent Korona vonzásában. Magyarok lenni*. Kairosz, Budapest, 2011, 58–59., 90–92. o.
- ⁷ Tóth Zoltán József: *A Szent Korona-tanról ma. Ma?* In: Történelmi tradíciók és az új Alkotmány. Szerk.: Téglási András, Országgyűlés Alkotmányügyi, Igazságügyi és Ügyrendi Bizottsága, Budapest, 2011, 162–169. o.
- ⁸ Tóth Zoltán József: *A Szent Korona és a Szent Korona-tan*. In: A magyar Szent Korona és a Szent Korona-tan az ezredfordulón. Szerk.: Tóth Zoltán József, Szent István Társulat, Budapest, 1999, 320–321. o.
- ⁹ Lásd Varga Csaba: *Válaszúton – húsz év múltán. Vitában jogunk alapjairól és céljairól*. Kráter, Pomáz, 2011, 147–182., 221–252. o.
- ¹⁰ Eckhart Ferenc: *A Szent Korona-eszme története*. Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2003.
- ¹¹ „A magyar alkotmány sohasem ismerte az abszolút királyság intézményét. Közjogunk a királyi hatalmat mindig származékosnak tekintette, amelyet a nemzet ruház a királyra... az 1848-as történelmi fordulat törvénybe iktatta a közvetlen népképviselői rendszert. E rendszer értelmében a nemzet még megosztotta hatalmát a

királlyal. Az 1920. I. törvénycikk... ebben a tekintetben továbbfejleszti a nemzetnek a törvényhozó hatalomban való részesedését... Ennek a fejlődésnek betetőzését jelenti a demokratikus köztársaság, amelyben az állami fő hatalom legkiemelkedőbb ágát, a törvényhozó hatalmat egyedül a népképviselő: a Nemzetgyűlés gyakorolja... A köztársaság intézménye tehát nem áll ellentétben a helyesen felfogott szerves jogfejlődéssel.” 1946. I. törvénycikk Magyarország államformájáról 1 (1) (M.i.). A köztársasági törvény indoklása azt mutatja, hogy 1946-os Nemzetgyűlés nem kívánt szakítani a jogfolytonos alkotmányszemlélettel, azaz a történeti alkotmány alapjai nem ellentétesek a köztársasági államformával. Önkényesnek tekinthető, hogy az AB, miközben az 1946-os nem kartális alkotmányt még elfogadta, mint számára releváns jogszabályt, az akkori törvényhozó szándékát sem véve figyelembe az azt megelőző alkotmányos rendszereket ugyanakkor nem fogadta el.

¹² Gulyás Gergely: „A sarkalatos törvények egyik hagyományos értelme éppen az volt, hogy az ország alkotmányos rendjét szabályozták... újrakötöttük a kontinuitás megszakadt fonalát csekély jelentésváltoztatással, hiszen a történeti alkotmány egy klasszikus fogalmát a mai alkotmányos rendhez igazítottuk.” Ablonczy Balázs: *Az Alkotmány nyomában. Beszélgetések Szájer Józseffel és Gulyás Gergellyel*. Elektromédia, 2011, 83. o.

¹³ Az 1949-es alkotmány érvénytelenségével a Velencei Bizottság is foglalkozott, és arra a megállapításra jutott, hogy mindez pusztán politikai kijelentésként értékelendő. [Különösen: CDL(2011)032, §§ 36–38. o.] Lásd *Alaptanok*. In: Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. Szerk.: Trócsányi László, Schanda Balázs, HVG-ORAC, Budapest, 2012, 58. o.

¹⁴ Az alkotmányozásról bővebb információk az Országgyűlés honlapján található: www.parlament.hu/fotitkar/alkotmany/alkotmanyozas.htm.

¹⁵ Paul Johnson: *A zsidók története*. Európa, Budapest, 2001, 573–579. o.

¹⁶ Lásd Molnár Tamás: *A liberális hegemonia*. Gondolat, Budapest, 1993; Molnár Tamás: *Az autoritás és ellenségei*. Kairosz, Budapest, 2002; Russell Kirk: *The Conservative Constitution*. Regnery Gateway, Washington D. C., 1990; Patrick J. Buchanan: *The death of the West*. Thomas Dunne Books, USA, 2002.

¹⁷ Alaptanok, i. m. 23. o. Továbbá 2/1993. (IV. 30.) AB határozat. A)2. In: *Alkotmányos elvek és esetek*. COLPI, Budapest, 1996, 79–81. o. Az Alaptörvénynek Az állam c. rész 8. cikk (3) bekezdés a) pontja alapján nem lehet országos népszavazást tartani az Alaptörvény módosítására irányuló kérdésről; így az AB gyakorlatából ez is átkerült az alkotmányos szabályozás körébe.

¹⁸ Lásd pl. 45/2012. (XII. 29.) AB határozat. Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye.

- ¹⁹ Kirk, i. m. 143–230. o. Az arkhón görög tisztviselő, aki nem törvényhozó eredetileg, hanem a törvények ellenőrzője, de akinek a hatalmát Arisztotelész mégis a római „refere, judicare, imperare” fogalmakkal írja le. *Ókori Lexikon. A–Dem.* Franklin Társulat, Budapest, 1902. [Könyvértékesítő Vállalat, Budapest, 1985. (új kiadás) Arkhón címszó].
- ²⁰ Alaptanok, i. m. 50. o.; Varga Csaba: *Jogállami? Átmenetünk?* Kráter, Budapest, 2007, 32–111., 205–213. o.
- ²¹ Rixer Ádám: *A történeti alkotmányunk helye mai jogunkban.* Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2012, 75–85. o.
- ²² Csink Lóránt–Fröhlich Johanna: *Egy alkotmány margójára. Alkotmányelméleti és értelmezési kérdések az Alaptörvényről.* Gondolat, Budapest, 2012, 121–131. o.
- ²³ 33/2012. (VII. 17.) AB határozat. Indoklás (75), (80).
- ²⁴ Uo. Indoklás (74).
- ²⁵ Lásd pl. Szájer József: „A vívmány ott merül fel, amikor a szöveg leszögezi, az Alaptörvényt »történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban« kell értelmezni. Ez annyiban újdonság, hogy a kifejezés az EU-s jogból származik, az »acquis communautaire« fordítása. Amikor Magyarország belépett az Európai Unióba, akkor azt az acquis communautaire-t kellett átvenni, ami a legkülönbözőbb szintű szabályokból állt... A vívmány jelentése tehát: »rávetítjük« a történeti alkotmányra a jelen pillanatban létező Alaptörvény értékrendjét, és megnézzük, mi az, ami vívmányként, megtartandó erényként kiemelkedik.” A szerző negatív példákat emel ki, amit nem lehet alkalmazni. A törvényhozó szemlélete pont fordított az Alkotmánybíróság határozatával. A történeti alkotmányt általában kell elfogadni, és az egyes nem alkalmazható kivételeket kell kivenni az értelmezés köréből. Nem pedig az egyes alkalmazandó „vívmányokat” szembeállítani a történeti alkotmány egészével. Ablonczy, i. m. 81–83. o.
- ²⁶ Alaptanok, i. m. 51–52. o.
- ²⁷ Varga: Válaszúton..., i. m. 103–162. o.
- ²⁸ Alaptanok, i. m. 51–52. o.
- ²⁹ Kecskés Pál: *Természetjog.* In: *Natura Iuris.* Szerk.: Szabó Miklós, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.
- ³⁰ 43/2012. (XII. 20.) AB határozat a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény 7. § és 8. §-ai alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről.
- ³¹ Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása 1. cikk.
- ³² 22/2012. (V. 11.) AB határozat az Alaptörvény E) cikk és (4) bekezdés értelmezéséről. Indoklás 3. 1.

- ³³ Alkotmányos elvek és esetek. 1996, 470–474. o. Valamint Tóth Zoltán József: *Vihar előtt – válaszáton*. Két Hollós, Budapest, 2011, 81–82. o. Az AB ezt a döntését is az illegitim rendszer döntésének törvényesként való elismerésére alapítja, majd a kárpótlás mértékénél kettős mércét alkalmaz.
- ³⁴ A szerző korábbi tanulmányában felhívta a figyelmet arra a jogállamiságot és jogbiztonságot fenyegető hatásra, amely annak a következménye lehet, ha az Alkotmánybíróság nem kíván eltérni az új Alaptörvény szellemében a korábbi alkotmánymagyarázó elveitől, gyakorlatától. (Tóth Zoltán József: *Gondolatok az új Alaptörvényről. Történeti hagyományok és szakítás az illegitimitás örökségével*. I–II. rész, Magyar Szemle, XX/7–8., 35–45. o., XX/9–10. A szerző, különös tekintettel az Alkotmánybíróság jogkörére a bírói kezdeményezés egyedi normakontroll-eljárás iránt, valamint az alkotmányjogi panasz keretében az egyedi ügyben hozott bírói döntés felülvizsgálatára, az alkotmányértelmező és -magyarázó jogkört a Kúria feladat- és jogkörévé tenné. Lásd Tóth Zoltán József: A Szent Korona-tanról, i. m. 162-169. o.)
- ³⁵ Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása 2. cikke értelmében az Alaptörvény S) cikk 3. bekezdése helyére lépő rendelkezés.
- ³⁶ Varga: Válaszáton, i. m. 221–252. o. Továbbá Szájer József: „Nem vitás, hogy a már többször emlegetett, megrögzött pozitívista gondolkodás illetén átalakítása és e folytonosság helyreállítása intellektuális merészséget igényel, de igenis szükség van új megoldásokra. Meggyőződésem, hogy történeti alkotmányunk vívmányai frissítik a jelenlegi magyar jogrendszert.” Ablonczy, i. m. 82. o.